

EMILIJ PL. LASZOWSKI I KOPRIVNIČKA PODRAVINA

PRIGODOM 50. OBLJETNICE OSNIVANJA "ODBORA ZA OSNUTAK MUZEJA
GRADA KOPRIVNICE", 90. OBLJETNICE OSNUTKA DRUŽBE BRAĆE
HRVATSKOG ZMAJA I 5. OBLJETNICE OBNOVE NJEZINA RADA

Među znamenitim hrvatskim znanstvenicima i kulturnim djelatnicima s kraja XIX. i prve polovine XX. stoljeća Emilij Laszowski zauzima posebno mjesto. Dugogodišnji arhivist Zemaljskog, kasnije Kr. Državnog arhiva u Zagrebu, svojim radom pri spašavanju arhivske građe, njezinoj obradi i objavljivanju, bio je uz Ivana Kukuljevića Sakcinskog i dr. Ivana Bojničića utemeljitelj arhivske struke u Hrvatskoj. Kao povjesničar objavio je pedesetak monografija i nekoliko stotina članaka i rasprava, od čega najveći broj o Zrinskim i Frankopanima. Djela kao što su "Monumenta historica nobilibus communitatis Turopolje" sv. I-IV, "Monumenta Habsburgica" sv. I-III, "Monumenta historica civitatis Zagrabiae" sv. XII-XVIII, te suradnja i urednički posao u zbirci srednjovjekovnih izvora "Codex Diplomaticus" sv. I-XII. i biografskoj knjizi "Znameniti i zaslužni Hrvati" (1925.) ulaze među najznačajnija historiografska ostvarenja XX. stoljeća kod nas.

Navedena djela svrstavaju Laszowskog u red najznamenitijih hrvatskih povjesničara, koji je uz to bio i vrstan diplomatičar, heraldičar i sfragističar. Vjekoslav Klaić smatrao ga je najboljim paleografom u Hrvatskoj.¹ Emilij Laszowski je sa dr. Velimirom Deželićem utemeljio u Zagrebu 16. studenog 1905. Družbu Braće Hrvatskog Zmaja, te je kao Zmaj brloško-ozaljski bio Veliki meštar Družbe do 1935. godine. Pod zmajskim geslom "Pro aris et focis, Deo propitio" (Za žrtvenike i ognjišta, s Božjom milošću), Družba je na osnovi bratstva i prijateljstva, hrvatskog rodoljublja i domoljublja, brinula tokom prve polovine ovog stoljeća o hrvatskoj kulturnoj baštini, okupljajući pri tom zadatku mnoga imena iz znanosti, umjetnosti i kulture naše domovine.²

Prinos takvom djelovanju Družbe dali su i Zmajevi iz Koprivnice i Podravine.³ O tom i takvom Emiliju Laszowskom danas se vrlo malo zna i zasigurno tek predstoji razdoblje u kojem će se osvijetliti njegovo životno djelo.

U svom djelovanju, Laszowski je šezdesetak godina (1892.-1949.) na različite načine bio vezan uz Koprivnicu i Podravinu. Naime, tokom tog razdoblja objavio je desetak radova iz povijesti Koprivnice i Podravine, a pripadao je i grupi intelektualaca koji su dolazili u Koprivnicu i koji su svojom aktivnošću zajedno sa "domaćim" imenima, davali našem gradu bitne značajke građanske sredine. O Laszowskom i njegovom radu kojim je zadužio ovaj kraj, u Koprivnici je malo toga napisano. Stoga je ovo, koliko mi je poznato, pionirski rad na ovu temu.

Emilij Laszowski je rođen 1. travnja 1868. godine u gradu Brlogu na Kupi, općini Ozalj, od oca Sigismunda i majke Sidonije rođene pl. Šufflay. Njegovo prezime je u potpunosti glasilo Laszowski-Szeliga, po ocu, porijeklom Poljaku iz istoimene plemićke obitelji. Otac mu je bio kapetan austrijske vojske. Sudjelovao je u bitci protiv Prusa kod Kraljičina Gradca 1866. godine, gdje je preplivavši Labu obolio od upale pluća. Do proljeća 1868. boravio je u Brlogu na oporavku u obitelji, odakle je krenuo

Emilij pl. Laszowski

(10. svibnja 1896.)

Snimano u Arheološkom muzeju u Zagrebu.

"Dnevnik", HDA.

u Graz na liječenje gdje je i umro ne vidjevši sina starog tri mjeseca.⁴ Kako sam Laszowski piše u uvodu "Dnevnika", rodio se vrlo slab te je bilo pitanje da li će preživjeti. Stoga je kršten istog dana, a krstio ga je kamanjski župnik Janko Radočaj, prije župnik u Koprivnici.⁵ Njegov djed Filip pl. Šufflay je uz majku vodio brigu za njegov odgoj, podučavajući ga od malih nogu njemački i latinski jezik. Povijesni grad Brlog u kojem je odrastao okružen starim latinskim listinama i nedaleki Ozalj, grad Zrinskih, kod mladog Laszowskog su budili ljubav i interes za starinu.

Osnovnu školu završio je privatno, a gimnaziju u Zagrebu koju je počeo polaziti 1883. i završio je s odličnim 28. srpnja 1887. godine. U jesen te godine upisuje studij medicine u Grazu, gdje se više posvetio radu u arhivu i knjižnicama, pa je odlučio ostaviti taj studij i prijeći na Pravni fakultet u Zagrebu koji je i završio 1893. godine.

U Brlogu je u međuvremenu istraživao u gradskom arhivu i kao rezultat toga istraživanja objavio prvu povijesnu radnju u karlovačkom "Svjetlu" 1889. godine pod nazivom "Grad Brlog na Kupi i njegovi gospodari". Njegov prvi rad vidio je dr. Josip Gall, vlasnik nedalekog grada Ribnika pa je poručio Laszowskom, da bi bilo lijepo, kad bi isto tako opisao i njegov Ribnik. Upravo mu je dr. Gall i predložio, vidjevši da ga arhivski rad veseli, da preda molbu za namještenje u Kr. Zemaljski arkiv u Zagrebu. Laszowski je nakon odobrenja molbe bana Khuena Hedervarya počeo raditi 15. lipnja 1891. godine, još kao student prava, u Zemaljskom arhivu gdje je radio gotovo pola stoljeća redovito napredujući u arhivskim zvanjima.⁶

Prvi puta u Koprivnicu dolaze Laszowski i njegova supruga Emilija, njena teta Hermina pl. Allemann i šogorica Adela Skrowny u posjet rođacima Wenceslavu i Leopoldini Wondraček, gdje borave od 26. do 29. rujna 1892. godine. Dojmove Laszowskog o boravku u Koprivnici prepisujem iz njegova "Dnevnika":

"Za zadnjeg boravka u Karlovcu, dogovorili smo se s tetom moje supruge Herminom pl. Allemann, da ćemo zajedno posjetiti rođjaka Wondračeka u Koprivnici. Prema tome dogovoru, došla je teta i moja šogorica k nama u Zagreb. Dana 26. IX. poslije podne otputovali smo ja, moja supruga, teta Allemanka i šogorica Adela Skrowny, brzovlakom u Koprivnicu. Na kolodvoru nas je dočekala teta Wondraček sa kćerkom Irmom. Kolima smo se odvezli u grad u njihovu kuću. Kuća je prizemna i vrlo udobno namještena. Puna svega! Baš je berba! Stari liječnik Wenceslav Wondraček vrlo je objubljen i imade veliku klijentelu. On nas je vrlo veselo i ljubezno dočekao i pozdravio. Kod njega smo svi odsjeli. Wondraček je već stariji gospodin, nizak i krupan, vrlo simpatičan, nosi brkove. Rodjen je Čeh te je već od svoje mladosti u Hrvatskoj. Supruga Leopoldina je rođjena Relić, od stare žumberačke familije. Reliću su rod moje punice rođjene Mikić. Wondraček ima još samo sina Wenceslava koji se posvetio vojništvu.⁷ Izvršno smo večerali. Dan 27. IX. u Koprivnici. Razgledao sam grad, bilježio napise. Razgledavao šančeve i staru oružanu. Crkve isto. Dan veselo sproveli! Dan 28. IX. imendan staroga Wondračeka. Čestitanje. Sjajan objed. Na večeru pozvano je veće društvo, a medju ovima i inžinir Novak. Stariji je to gospodin i silni veseljak. On nas je sve lijepo i ugodno zabavljao svojim dobrim dosjetkama. Medju inim rekao je "Die Quitare ist der schönste Instrument, man hält's am Hals und spielt am Loch".⁸ Osobito je činio kurjaliuše tetki Allemanki i Adeli... zezbal si je stare!... Veselo smo sproveli do kasno u noć... Dan 29. IX. u jutro odvezao sam se s dr. Wondračekom u Rasinju. Lijepa cesta vodi onamo. U Rasinji je krasan dvor baruna Inkeya. Nova gradjevina. Krasan park. Gradjo je taj novi veliki dvor sadašnji vlasnik. Župna crkva stoji u lijepom Parku. Kod crkve je grobnica bar. Inkey-a. Oko nas sto koračaja udaljeno stoji stari grad Rasinja. Od staroga cijela je sačuvana intaktna istočna četverouglasta kula. Ostalo je pregradjivano. Kula je ciglom natkrita. Oko grada se vide duboki opkopi. Kula ima 2 kata. Pod gradom koji stoji na uzvisini je uz cestu krasno vrelo. Na objed vratili smo se u Koprivnicu. Razgledao sam još župnu crkvu. Ona (katol.) baš se obnavlja. Načinjena je ciglom. Kod kopanja nalaze se mnoge ljudske kosti. Pod glavnim žrtvenikom je bila raka. U nju se je ulazilo s vanjske strane. Tu su bile na grobovima u raci grobne ploče. Sve su zasuli! Napisi zasuti! Na zapadnoj strani bila su na crkvi vrata, koja su nekoć zazidali i nasuli na nj šanac. Sad će se ova vrata otvoriti. Večernjim vlakom smo se svi povratili u Zagreb".

Zadnje desetljeće XIX. stoljeća bilo je značajno za njegov daljnji arhivski i povijesni rad. Kako se radi zaposlenja u Zemaljskom arhivu preselio u Zagreb, Laszowski je dobio novu priliku za istraživanje i objavljivanje arhivske građe.

Marljivo i samozatajno je sređivao arhive grada Ozlja, Vukovara, Zemuna, Iloka, Osijeka, arhiv križevačke županije, turopoljski arhiv i niz arhiva diljem Hrvatske. Popularno pisane članke o starim hrvatskim gradovima i poznatim osobama objavljivao je u Svjetlu, Narodnim novinama, Vijencu, Prosvjeti, Obzoru, Jutarnjem listu, Hrvatskom listu, berlinskom Heroldu i Agramer Zeitungu. Postao je suradnik u Radu i Starinama JAZU i Vjesniku hrvatskog arheološkog društva.

Rad u kojem prvi put obrađuje dio koprivničke povijesti Laszowski objavljuje točno prije stotinu godina 1895. u Viestniku Hrvatskog arheološkog društva pod nazivom "Prilog k hrvatskoj sfragistici". U toj raspravi u podnaslovu "Koprivnica" obrađuje koprivničke pečate iz 1610. i XVIII. stoljeća i jedan pečatnjak iz 1804. godine.

Od tih godina njegov znanstveni rad povezan je s našim znamenitim povjesničarima Ivanom Krst. Tkalčićem, Radoslavom Lopašićem i Tadijom Smičklasom. Laszowski prvi puta spominje i Rudolfa Horvata u "Dnevniku" 29. kolovoza 1896. te njihovo prisno prijateljstvo i plodna suradnja traju narednih pola stoljeća. Horvat je tada studirao povijest i geografiju u Zagrebu na Mudroslovnom (Filozofskom) fakultetu Franje Josipa I i te školske godine odslušao, između ostalih, predavanja Vjekoslava Klaića i

Tadije Smičiklasa. U prvom broju "Zbornika za narodni život i običaje Južnih Slavena" (1896.) Horvat je objavio svoja etnološka istraživanja o vukodlacima, vilama i praznovjerjima u koprivničkim predgrađima Banovec, Miklinovec, Bregi, Brežanec i Dubovec.⁹ Vjerojatno je o tome pričao Laszowskom koji je i na taj način upoznao Koprivnicu. Upravo su Laszowski i Horvat u Vjesniku Zem. arhiva narednih godina objavili najvažnije povijesne izvore za Koprivnicu i Podravinu iz XIV, XV. i XVI. stoljeća, radeći pret hodno u koprivničkom arhivu i bečkim arhivima i nadovezujući se međusobno rezultatima istraživanja. Time su zasigurno na početku ovog stoljeća postavili temelje, danas bogate, Podravske historiografije.

Prilikom proslave mađarske milenijske izložbe u Budimpešti 1896, tj. proslave tisućugodišnjice dolaska Mađara u sadašnju domovinu, bio je postavljen i hrvatski odjel. Laszowski je bio određen za člana povjerenstva izložbenog odjela kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije stoga su u Kr. Zem. arhiv u Zagreb stizali za izložbu brojni povijesni predmeti. Na izložbi u Budimpešti je boravio od 9. do 12. srpnja 1896. godine, gdje je s oduševljenjem razgledao hrvatski odjel.¹⁰ U sklopu postava bio je i drveni paviljon iz Koprivnice, djelo stolara Antuna Rogine. Poslije izložbe paviljon je preseljen u gradski park u Koprivnicu gdje se i danas nalazi. Iz koprivničkog arhiva, gdje su se stare povelje čuvale u željeznoj škrinji sa tri ključa, tada je poslan jedan dio građe u Zemaljski arhiv u Zagreb. Ukupno 23 povelje do 1547. godine prepisao je Laszowski i objavio ih u "Vjestniku Zem. arkiva" 1900. pod naslovom "Podatci o Koprivnici u srednjem vijeku". U tom broju Vjestnika objavio je i latinski prijepis i hrvatski prijevod povelje kralja Ludovika I Anžvinca, kojom on proglašava Koprivnicu slobodnim i kraljevskim gradom 1356. godine. U uvodu te opsežne rasprave je zapisao:

"U kolu hrvatskih gradova zaprema svojom liepom prošlošću odlično mjesto slob. i kr. grad Koprivnica, koji je nadaleko stariji od pismenih spomenika, koji o njem govore, u koliko se nam do danas sačuvaše. Nema dvojbe, da je već u XIII. vijeku bila Koprivnica liepo mjestance, koje je spadalo pod drevni grad Kamengrad, čije razvaline još i danas vidimo u šumi nedaleko Koprivnice. Taj drevni grad bio je skoro vazda kraljevsko imanje pod upravom hercega slavonskih i hrvatskih banova". Zaključio je kako su:

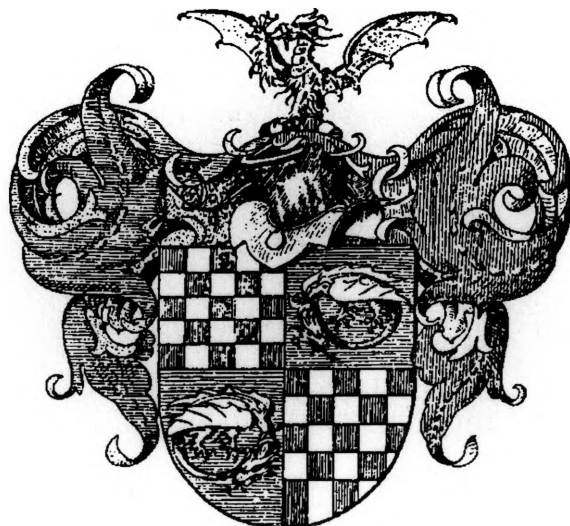
"Priobćene ovdje izprave od zamašne važnosti, ne samo za povjest grada Koprivnice, već su takodjer važne po kulturnu povjest naše domovine. U njima naći će historik i pravnik mnogo vredno zrnca za svoja iztraživanja".

Laszowski je uređivao arhiv JAZU od 1894. do 1896., a tri godine poslije objavljena mu je u Radu rasprava "Stara hrv. županija Podgorska", koju je kao gost i čitao u akademiji. Kada je akademija započela s pripremama za "Codex Diplomaticus" pozvao ga je Tadija Smičiklas (18. IX. 1899.) za suradnju na tom djelu. Prepisao je Laszowski za "Codex" sve isprave Zem. arhiva, veliki dio akademskog i nadbiskupskog arhiva, te gotovo sav materijal do 1409. iz državnog arhiva u Budimpešti. Od akademije dobio je 3. X. 1900. dekret da prouči gradske i općinske arhive u Varaždinu, Križevcima, Koprivnici i Jastrebarskom i da prepíše sve dokumente do 1500. godine.¹¹ Stoga je sa prof. Tadijom Smičiklasom došao u Koprivnicu 17. listopada 1900. godine, gdje su radili u gradskom arhivu. Kako je Laszowski već proučio i objavio srednjevjekovne koprivničke povelje u Vjestniku Zem. arkiva, "nove" nisu pronašli.

Na zalasku Khuenova režima u Hrvatskoj u kojem se svaka politička djelatnost smatrala nezakonitom (hrvatska autonomija zapravo se provodila u praksi samo na području školstva i kulture), a njegov "zavadi pa vladaj" onemogućavao jedinstven otpor protiv mađarskog hegemonizma, Laszowski zajedno sa dr. Bojničićem pokreće povijesni časopis 1899. pod nazivom (jedinstvene Hrvatske) "Vjestnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva". Valja ustvrditi da se Laszowski, iako je za to imao prilike, cijeli svoj radni vijek nije upuštao u politiku, ali je znao pronaći odgovor na pitanje položaja Hrvatske u Austro-Ugarskoj i Kraljevini Jugoslaviji putem svog kulturnog ili znanstvenog djelovanja. Evo kako započinje prvi broj spomenutog Vjestnika:

"Puni dobre volje i žive želje, da što savršeniji bude, predajemo ga u ruke hrvatskoga naroda. I naš Vjestnik vršiti će patriotsku dužnost, jer po arkivima se krije veliki dio historičke slave našeg naroda. Priobćivanjem čiste i nepobitne istine iz arkiva, hoćemo da dignemo zastor, koji krije život prošlih

Grb Družbe Braće
Hrvatskog Zmaja

pokoljenja i minulih vremena, pa da time crpa sadanji naraštaj i iz slave i iz zabluda svojih starijih snagu i nauku u teškoj borbi života, i živim pregnućem za ljepšom budućnosti, da očuva i ojača starodavnu i staroslavnu svoju domovinu-Hrvatsku!"

Od 1903. do 1905. Laszowski je uređivao mjesečnik za genealogiju, biografiju, heraldiku i sfragistiku "Vitezović", a suradnik mu je bio dugogodišnji i najprivrženiji prijatelj književnik dr. Velimir Deželić. Časopis je prestao izlaziti zbog premalog broja pretplatnika, no u njemu je objavljeno nekoliko podataka iz povijesti Novigrada Podravnog, Đelekovca i Rasinje.

U političkom ozračju Khuenova nasljednika, utemeljio je Laszowski zajedno sa Velimirom Deželićem st. (1905.) Družbu Braće Hrvatskoga Zmaja. Ime Družbe odabrao je Laszowski po uzoru na Red zmajskih vitezova, u kojem su za vrijeme kralja Žigmunda, pretežno bili Hrvati. Družba je od svojih početaka radila na osnovama iskrenog zmajskog bratstva pod okriljem svog zaštitnika sv. Jurja te je čuvanjem uspomena na povijest hrvatskog naroda trajno održavala svijest o jedinstvu svih Hrvata. Takav rad podrazumijevao je podizanje spomen-ploča i spomenika značajnim događajima i zaslužnim Hrvatima diljem domovine Hrvatske. Osim toga Družba je bila nosioc kulta Zrinsko-frankopanskog, koji je u narodu značio borbu za oslobođenje od tuđe, stoljetne vlasti. Kako su brojne i vrijedne akcije Družbe potekle upravo iz ideja Laszowskog i Deželića, čije je neraskidivo prijateljstvo bilo simbolom Zmajstva, prozvali su ih u javnosti "Kastor i Poluks". Zajedno su i vodili Družbu do 1935. godine.

Kada je 1905. umro Ivan Tkalčić, odlučilo je gradsko zastupstvo Zagreba da Laszowski nastavi, po želji Tkalčića, s objavljivanjem nove građe za "Historijske spomenike grada Zagreba". Tako je Laszowski počeo intenzivnije raditi i sakupljati dokumente za "Spomenike Zagreba" u gradskom arhivu i arhivima Budimpešte i Beča.¹² Često je tih godina putovao zbog istraživanja, podravskom prugom na relaciji Zagreb-Gyekenyes-Budimpešta-Szombathely-Beč. Tako je u naslovu "Bilješke iz c.k. držav. financ. arkiva u Beču" u "Vjesniku Zem. arkiva" 1907. objavio podatke o utvrdama Slavonske krajine 16. stoljeća Đurđevac, Prodavić i Koprivnica. Prošlo je dosta godina dok nije objavio dvanaesti svezak "Spomenika" 1929. godine, a u slijedećih dvadeset godina objavio je ukupno sedam svezaka građe. Na prijedlog Družbe osnovan je 1907. Muzej grada Zagreba s arhivom i Gradska knjižnica, čije su prostorije bile

Ekshumacija kostiju Zrinskoga i Frankopana 20. VII 1907. u Bečkom Novom Mjestu. Iz knjižice "Kosti Petra Zrinskoga i Frana K. Frankopana". (Presnimak: Marijan Jakupec)

smještene u Kamenitim vratima (koja su iste godine Zmajevi spasili od rušenja). Laszowski je bio ravnatelj Muzeja, a kasnije i knjižnice sve do 1925. kada ga je naslijedio prof. Gjuro Szabo. Na prijedlog predsjednika JAZU prof. Tadije Smičiklase primljen je Laszowski (1907.) u Akademiju kao član dopisnik.

U "Dnevniku" Laszowskog zapisan je datum 11. travanj kada je sa Deželićem prvi puta razgovarao o prijenosu kostiju grofa Petra Zrinskoga i kneza Frana Krste Frankopana iz Bečkog Novog Mjesta u domovinu. Pripreme za ekshumaciju provedene su skromno i tajno u dogovoru između Družbe i gradskog vijeća Bečkog Novog Mjesta. Kosti Zrinskog i Frankopana bile su premještene 1885. iz župne crkve sv. Mihajla u Wienerneustadt, gdje su se nalazile od pogubljenja, na gradsko groblje. Laszowski je, uz pomoć sudionika premještaja kostiju, pronašao njihov grob te je ekshumacija u prisustvu komisije Družbe Braće Hrvatskog Zmaja obavljena 20. srpnja 1907. godine. Kao član komisije prisustvovao je ekshumaciji i dr. Rudolf Horvat, Zmaj Koprivnički. Po ideji Laszowskog, u novi limeni lijes uz kosti Zrinskog i Frankopana je stavljena zemlja sa svih njihovih posjeda; Čakovca, Zrina, Bribira, Ozlja, Ribnika, Rieke, Zagreba, Krka, Modruša, Senja, Bosiljeva, Otočca, Slunja, Brloga, Ogulina, Gvozdanskoga, Bojne, Pedlja, Kostajnice, Brinja, Skradina i Novog Zrina (kod Legrada).¹³ Ostaci su položeni u novi grob gdje su čekali prijenos u domovinu. Iste godine Horvat je održao predavanje na sastanku Družbe u Kamenitim vratima pod nazivom "Posljednji Zrinski i Frankopani", a Laszowski je objavio još jedan rad na temu Zrinskih u "Vjestniku Zem. arkiva" pod nazivom "Dva priloga k povjesti dvoboja bana Nikole Zrinskoga i paše bosanskoga".¹⁴

Radi priprema za otkriće spomen-ploče na rodnoj kući pjesniku Petru Preradoviću putovao je Laszowski u proljeće 1908. u Grabrovnicu, a tom prilikom posjetio je i Stari grad u Đurđevcu. Družba je otkrila spomen-ploču Preradoviću 29. kolovoza 1909., a na svečanosti je uz velikoga meštra Emilija Laszowskog, njegovog zamjenika Velimira Deželića, dr. Ferde Šišića, Stjepana Širole, Peroslava Ljubića

i Gudruna Oriovčana sudjelovao i dr. Rudolf Horvat. Slavlju su prisustvovali i koprivnički Sokoli. Slijedeće godine, u nizu Zmajskih slavlja, otkrio je Laszowski spomen-ploču u Apatovcu učitelju i piscu Ivanu Lepušiću.¹⁵

Godine 1910. dao je Laszowski inicijativu banu Nikoli Tomašiću da se u budućoj zgradi Sveučilišne knjižnice odvoji prostor u kojem bi se smjestio Zemaljski arhiv. Kako je prvoplasirani rad u natječaju za izvedbu zgrade bio rad arhitekta Rudolfa Lubynskog, pristupio je Lubynski po nalogu Tomašića k preuređenju prvotnog nacrtu knjižnice odvojivši istočni dio zgrade za potrebe Zemaljskog arhiva. Naredne godine počela je gradnja knjižnice, a Laszowski je u ime Družbe Braće Hrvatskog Zmaja sastavio i položio u temelje zgrade 22. veljače 1911. spomen-spis na latinskom jeziku u kojem stoji: *"Mi, družba Braće hrvatskog zmaja, svjedočimo da je danas u jutarnji sat, prema nacrtu arhitekta Rudolfa Lubyanskoga, započela gradnja temelja ove knjižnice Sveučilišta Franje Josipa Prvoga i Arhiva kraljevine Hrvatske"*.¹⁶ U svrhu uređenja Zem. arhiva proučavao je Laszowski zajedno sa Ladislavom Spitzerom 1911. arhive u Austro-Ugarskoj u Beču, Brnu, Pragu, Innsbrucku, Budimpešti, u Njemačkoj u Dresdenu, Münchenu, Berlinu, Magdeburgu, u Švicarskoj u Baselu i Bernu. Po završetku gradnje prese-ljen je na jesen 1913. Zem. arhiv iz banskih dvora u novu secesijsku zgradu.¹⁷ U razdoblju od 1910. do 1919. radio je u Zem. arhivu i dr. Rudolf Horvat kojem je upravo arhivski rad omogućavao učestalo objavljivanje tema i izvora iz koprivničke i podravske povijesti pa je tako u Vjesniku arhiva 1911. objavio naslov "Franjevački samostan u Koprivnici", u Prosvjeti 1912. "Nasilja u Podravini", u Vjesniku 1913. "Koprivnički godišnji sajmovi", "Kako je Koprivnica god. 1651. dobila sviju maltu?", "Prilozi za povijest Podravine", u Vjesniku 1914. "Kako je postalo selo Jagnjedovac", "Koprivničke listine XVI vijeka", u Mjesečniku Pravničkog društva 1915. "Borba za Šalovicu" te u Vjesniku iste godine "Iz prošlosti grčko-istočne crkve u Koprivnici". Tada je i koprivničko gradsko poglavarstvo, 1914., donijelo odluku o pisanju povijesti Koprivnice, do kojeg nije došlo uslijed izbijanja rata.

Prigodom 25-godišnjice "književnog" rada Emilija Laszowskog, (10. veljače 1914.) čestitao mu je taj jubilej u ime Družbe dr. Rudolf Horvat koji je tom prilikom i predvodio Zmajsku deputaciju. Kako je tada navršio 50 godina života i dr. Velimir Deželić, Zmajska proslava u čast utemeljitelja Družbe bila je upriličena 21. veljače 1914. na kojoj je nakon otpjevane bratske himne počasni govor održao dr. Rudolf Horvat i predao slavljenicima Zmajski dar, brončani reljef s njihovim portretima, rad kipara Vatroslava Drenskog.¹⁸

U vrijeme Prvog svjetskog rata Laszowski je radio u bečkim i budimpeštanskim arhivima na sakupljanju i obradi građe za "Spomenike Zagreba" i "Habsburške spomenike", a aktivno je pripremao i prije-nos kostiju Zrinskog i Frankopana u domovinu. Tada objavljuje i mnogo naslova o Zrinskim i Franko-panima; u Vjesniku Zem. arhiva 1915. "Urbar vinodolskih imanja knezova Zrinskih", u Vjesniku 1916. "Pokop Gjure Frankopana Tržackoga u stolnoj crkvi u Zagrebu", u Vjesniku 1917. "Prilog za povijest industrije željeza u Čabru za vrijeme Zrinskih".

Treća godina "rovovskog" i iscrpljujućeg rata na bojištima Europe donijela je i socijalnu nesigurnost za civilno stanovništvo. Stoga je Laszowski u srpnju 1917. prije odlaska u Budimpeštu i Beč radi nastavka istraživanja u tamošnjim arhivima, otpratio svoju obitelj iz Zagreba na ljetovanje u Podravinu. U miru i sigurnosti Mičetinačkog brijega kod Đurđevca, na imanju Stjepana Fučeka proveli su njegova žena Josipa i sinovi Emil, Pavao i Nikola, mjesec dana odmora. Ljetovanje je za obitelj umalo završilo tragično jer je mali Emil igrajući se vatrom zapalio drvenu klijet. Evo što je Laszowski zapisao u "Dnevniku" o putovanju u Đurđevac i pripremama za ljetovanje:

"1. VII. Večarnjim vlakom u 9h otputovao sam s familijom i kuharicom Maricom do Koprivnice. Onamo smo stigli u 11h. Smjestili smo se u čekaonici. Užasna noć... 2. VII. u 5h u jutro krenuli smo dalje vlakom i u 7 h prispjeli u Gjurjavec. Tu smo prišli do Maričine sestre Cile Sedmak i smo si priredili objed. Ja sam spavao u sjeniku, te se malo oporavio od užasne noći. Poslije objeda zapregao je konje susjed i mi smo našu prtljagu za ljetovanje spremili na kola, posjeli i mi i odvezli se na Mičetinački brijeg u vinograd

roditelja naše kuharice. Tu se je moja familija u drvenoj klijeti uredila za ljetovanje. Jedna mala sobica i veža. Okolina lijepa. Vrlo mi je tjeskobno pri duši da će moja familija ljetovati u toj drvenjari slamom natkritom i to još tako usamljeno. No smirila me je budnost moga psa Boxa. Tako smo sobu i vežu zapremili improviziranim krevetima - na slami!... 3. VII. Do podne šetao sa suprugom i konačno uređivao "ljetovalište". U 5h popodne prošao sam preko šume, oprostivši se s familijom, u Gjurgjevac kamo sam stigao za 1 1/2 sat. U 7h krenuo sam iz Gjurgjevca vlakom u Koprivnicu gdje sam 4. VII. u 1/4 1 u noći krenuo dalje put Zagreba. Stigao u Zagreb 1/2 3h u jutro".¹⁹

Vrativši se iz Beča i Budimpešte, odlučio je Laszowski (iako u nezavidnom materijalnom položaju) nadoknaditi štetu u Đurđevcu uzrokovanu požarom. U "Dnevniku" je vrlo opširno opisao putovanje i boravak u Virju i Đurđevcu, a prepisujem ga u cjelosti:

"18. VIII. 1917. Otputovao sam noćnim vlakom do Koprivnice. Tu sam morao čekati do 5h u jutro slijedećega dana. U čekaonici krcatoj putnicima nekako sam uhvatio mjesto za sjediti i tako sam se trapio i čekao. Odlučio sam ujedno da u Virju posjetim mog starog prijatelja Mirka Supeka, nekoć factora tiskara Ante Scholza u Zagrebu. Inače Zmajskog brata. 19. VIII. Poslije mučne noći, otputovao sam u 5h u jutro vlakom put Virja. Oko 6h jutrom stigao sam u Virje. Polako sam polazio u mjesto. Sve je još spavalo, tek gdje, gdje izlazile su kokoši iz svojih noćišta. Malo kasnije osvanuše pred kućama djevojke, koje su mele i čistile pred kućom. Bila je nedjelja, a tad se redi cesta pred kućom. Kroz prozore vidio sam kako snaše prave toaletu. Interesantno, ali kod nijedne ne manjka i ličenje lica. Križao sam sve ulice mjestom. Pošao sam do groblja i razgledao groblje. Ovo je veliko i vrlo uredno. Lijepi spomenici. Posjetio sam i grobnicu u formi male kapelice obitelji Totar, rodjaka moje prve supruge. Tu od nedavna počiva stari Edo Totar, za života veliki opozicionalac grupe Obzorove. Nekoć veliki prijatelj pok. dr. Frana Vrbanića, zastupnika kotara Novigrad. Bio je za života vrlo vrijedan i čestit čovjek, radin, te si je stekao veliki imetak. Oženio je udovu Ludmilu Moravec, rođenu Relić (?), majku gje Marije Gruber, supruge dr. Dane Grubera. Za vrijeme rata napustili su Totarovi svoj veliki dućan. Pošao sam k misi u župnu crkvu. Pogledao park sa spomenikom Ferdi Rusanu. Razgledao mjesto gdje je nekoć stajao grad Prodavić bana Mikca. Poslije 7h šetao sam pred kućom Supekovom. Tada se vrata otvoriše, a jedna lijepa mlada djevojka počela spremati kuću. Dolje su prostorije Supekove gostione. Ušao sam i zamolio sam kafu, mlada frajlica mi sve lijepo priredila. Fruštukovao sam i platio. Nije me poznala tko sam. Onda sam ju zamolio, da javi ocu da je jedan iz Zagreba došao ga posjetiti. Supek je dolje došao i bio je vrlo veseo, kad me je vidio. Odmah je alarmirao cijelu kuću. Došla je i supruga, ona je sestra moga zeta Vilka Gerersdorfera. Dakako odmah me zakapariše za objed. Dobar gablec raspoložio nas dobro. Oko 2h posjetio sam udovu Totarovu koja me vrlo lju-bezno primila i htjela me na objedu zadržati, nu žalibog sam morao odbiti s poziva Supekova. Elegantna kuća. Red i dobra situiranost vidi se. Krasan park. Objedovao sam kod Supeka. Bili vrlo veseli. Djeca me zvala "Čika Emil". Kao rod. Popodne zaklao Supek janje, koje je ispekao na ražnju. Pod večer su na janjetinu došli mnogi gosti. Izvrsno pečenje, dobro vino. Šteta, da nije bilo moga psa Boxa, da pojede krasne kosti. Supek mi obećao, da će mi sutra, kad se vraćam iz Gjurgjevca izručiti kosti na kolodvoru. Dosta kasno smo legli. Oprostio se. 20. VIII. Ustao sam rano, jer sam u 6h u jutro morao biti na kolodvoru. Otišao sam a da me nitko ni čuo ni vidio nije. U 6h krenuo sam vlakom i u 6²⁰ jutrom stigao sam u Gjurgjevac. Pošao sam do imućnoga seljaka Ivana Jančijeva koji me je dočekao na kolodvoru. Sjajni mi je priredio fruštuk (na izbor, kafu, kakao, mlečni šato, jaje). Poslije sam s njime otišao u kotar. oblast, gdje sam pretstojniku Taunhoferu preporučio njegov predlog za vojništvo. Poslije sam kod Cile Sedmak (sestre moje kuharice Marice Fuček) bio na dogovoru sa Štefom Fučkom i njegovom ženom radi izgorjele klijeti. Dogovorili smo da ću ju izgraditi. To će mi raditi Ivan Jančijev za paušalni iznos od 1200 kr. Objedovao sam kod Ivana Jančijeva upravo sjajno, gospodski. Bogata je to kuća. Mila mu je supruga, a dobri roditelji njezini. Izvrsni gospodari. Prije objeda došao je iz Čepelovca Ivan Kovač, bogati posjednik. Vrlo intelektualni čovjek, pače miješa latinske izraze u razgovor (naknadno sam saznao da ima 4 gimnazije). Stariji je to čovjek. Rod Ivanov. Njegova kći Tereza je vrlo lijepa žena. Muž joj je na rumunjskoj fronti. Ima

još ljepšu kćer od 18 godina. Ovi me pozvaše popodne u svoj vinograd na južinu. Poslije podne odvezao sam se s Ivanom i suprugom mu u Čepelovac gdje smo posjetili (Ivana, dop. D.E.) Kralja Kovača u njegovoj punoj kući. Ponudio nas vinom. Pokazao svoje lijepo gospodarstvo. Odvezli smo se u njegov krasni vinograd na "Bele vine". Krasan je odozgo pogled prema Dravi i preko na Magjarsku. Vidi se za lijepa dana i Pečuh. Nedaleko u šumi su razvaline grada. Tu su priredili sjajnu južinu uz više vrsti dobra vina. Pjevali smo sve u šesnajst. Zabavljao sam se vrlo dobro s ovim dobrim ljudima. Naročito sa Kraljem i njegovom kćeri. Bilo i nešto zrela grozdja. U njegovoj klijeti na vratima sam se zapisao. Krenuli smo kući. Vožnja do Čepelovca vrlo vesela. Samnom se vozila Tereza, vesela ženska. Oprostili smo se u Čepelovcu, gdje mi ruksak napuniše jabukama i šljivama. U Cjurgjevcu napunio mi Ivan moj ruksak brašnom i raznim namirnicama (mlijeko, putar, kolači, meso etc.) plaće nije hotio uzeti. Još i vrećicu oko 20 kila nulerice brašna donio mi na kolodvor. Pratila me je Ivanova supruga na kolodvor i još jedna njena prijateljica. U 1²⁸ krenuo sam u Koprivnicu. Tu sam gotovo sat i više čekao na priključak. (Na kolodvoru u Virju dočekala me je kćerka i sin Supekov, koji mi je isporučio za moga Boxa kosti od 2 janjaca - u paketu. Dišalo je sjajno!) 21. VIII. u 1/2 1 u noći stigao u Zagreb".

Kada mu je građanski odbor Zagreba ponudio kandidaturu u I kotaru grada, (10. listopada 1917.), Laszowski se zahvalio na ponuđenoj kandidaturi, a umjesto njega bio je kandidiran dr. Rudolf Horvat.²⁰

Tokom 1917. godine istaknuo se na bojištu kod rijeke Soče austro-ugarski komandant 5. armije general-pukovnik Svetozar Borojević, koji je odbio dvanaest talijanskih ofenziva. Družba Braće Hrvatskog Zmaja odlučila je postaviti spomen-ploču Borojeviću u njegovom rodnom selu Mečenčanima kod Kostajnice. Svečanost otkrića spomena održana je 28. listopada, a Laszowski je prisustvovao slavlju zajedno sa Zmajevima Stjepanom Širolom i Robertom Frangešom. U vrijeme same svečanosti stigao je telegram u kojem se general Borojević najsrdačnije zahvaljuje Družbi za iskazanu mu pozornost i žali što nije mogao osobno prisustvovati otkriću jer upravo je bila u toku odlučna dvanaesta bitka. Talijani su tada bili protjerani od Soče preko Tagliamanta do Piave. U "Izvještaju o Borojevićevoj slavi u Mečenčanima" upravnom odboru Braće Hrvatskog Zmaja nabrojani su i donatori za spomen-ploču, a između kojih se navodi i grad Koprivnica sa priloženih 50 kruna.²¹

Pri kraju iste godine (20/21. prosinca) posjetio je Laszowski poznanika Ivana Jančijeva u Đurđevcu gdje je, uslijed krize u Zagrebu, nabavio mnogo živežnih namirnica. Kako je dr. Nikola pl. Tomašić namijenio Laszowski u naslijeđe priličnu novčanu svotu (zbog rodbinskih veza), rješio se Laszowski tek sredinom 1918. nesigurnosti i oskudice za svoju obitelj.²² Na dan 29. listopada 1918. godine kada je hrvatski sabor vijećao o prekidu svih državnopravnih veza sa Austro-Ugarskom monarhijom, u masi naroda na Markovom trgu bio je i Laszowski.

Burno političko i ratno razdoblje, od ekshumacije kostiju Zrinskog i Frankopana sve do 1919. g., sprečavalo je Družbu u nastojanju da se prenesu njihovi ostaci iz Bečkog Novog Mjesta u domovinu. Nakon završnih priprema Zmajevi su na čelu sa Laszowskim dopremili ostatke Petra Zrinskog i Frana K. Frankopana 28. travnja te godine u Zagreb. Grad je bio svečano ukrašen. Kuće u glavnim ulicama bile su okićene zelenilom i narodnim zastavama. U izlozima trgovačkih i obrtničkih radnji bile su postavljene slike Zrinskog i Frankopana, okićene trobojkama i crnim velom. Prostor ispred kolodvora sa okolnim ulicama bio je ispunjen svijetom, a dočeku su prisustvovali i mnogi predstavnici javnog života, brojna pjevačka društva, izaslanstvo JAZU, Matica hrvatska, društvo sv. Jeronima, Društvo hrvatskih književnika, Hrvatsko novinarsko društvo, Braća Hrvatskog Zmaja, izaslanstva svih zagrebačkih humanitarnih društava i izaslanstvo sokolskog saveza sa sokolskim župama. Pri dolasku vlaka okićenog hrvatskim i jugoslavenskim zastavicama, zagrmjeli su topovi sa šalate, a glazba domaćeg pješačkog puka intonirala je hrvatsku himnu. Sarkofag sa kostima Zrinskog i Frankopana potom je odnesen u Akademiju, pred kojom je počasnu stražu davala mornarska četa. Taj dan okupilo se na svečanostima 50 000 ljudi. Sutradan je mnoštvo pohodilo ukrašeni odar u zgradi Akademije, a zajedno s obitelji pohodio ga je i Laszowski.²³ Hrvatsko zemaljsko kazalište, ispunjeno publikom, davalo je 29. i 30. travnja predstavu

"Posljednji Zrinski". Na dan 30. travnja katedrala je osvanula sjajno rasvijetljena i okićena cvijećem i zelenilom sa Zrinskih i Frankopanskih posjeda. Na ulicama je od jutra bilo oko 100.000 ljudi. Iz Akademije prenešen je sarkofag u stolnu crkvu (pri ulasku svečane povorke orgulje su svirale koral) gdje je položen na katafalk u srednjoj lađi. Svečanu misu zadušnicu sa rekvijemom, u prisustvu kraljevskog izaslanstva vojvode Mišića, predvodio je zagrebački nadbiskup dr. Ante Bauer. Kosti Zrinskog i Frankopana položene su u grobnicu u sjevernoj lađi kod ulaza u sakristiju.²⁴ Bila je to jedna od najznačajnijih akcija Družbe za cijelo vrijeme njezina djelovanja.

Te godine bio je umirovljen i izgubio posao u arhivu dr. Rudolf Horvat. naime, molbu Zemaljskoj vladi za zaposlenje u Kr. arhivu tada je podnio dr. Josip Matasović, napomenuvši da se želi baviti isključivo arhivskim poslom, za razliku od Horvata koji se sve više angažirao u politici Radićeve stranke. Njegovu molbu podržavali su dr. Franjo Fancev (rođen u Virju) koji je postao direktor Sveučilišne knjižnice 1919., a s kojim se Horvat sukobio zbog povijesti Varaždina i dr. Stjepan Srkulj, gradonačelnik Zagreba, kojeg pak Horvat nije podržavao u kandidaturi. Ravnatelj arhiva dr. Bojničić je odlučio, na nagovor ove dvojice, da zaposli u arhivu Matasovića.²⁵ Horvatu je to donijelo materijalnih teškoća. Laszowski je u to vrijeme, a i tijekom međuratnih godina, često posjećivao Mariju Jurić-Zagorku te joj razjašnjavao srednjovjekovnu povijest Zagreba o kojoj je ona pisala u svojim romanima. Tako su 29. studenog 1919. razgovarali o njezinom romanu "Kći Lotrščaka". Preporučio je Laszowski 14. siječnja 1920. Horvata kao dobrog poznavatelja izvora za "sate povijesti" Zagorki do čega ipak nije došlo zbog toga jer je Horvat tražio previsoki honorar.²⁶ Baveći se politikom, često je Horvat u razgovoru s Laszowskim govorio o uspjesima seljačke stranke u Beogradu te "da se može nadati da će hrvatska dobiti položaj koji je nekoć imala Ugarska prema Austriji". Horvat je pričao Laszowskom i o putovanju Radića u Europu 1924., kada je Radić kod Gotalova prešao Dravu i u Nagykanizsi dobio diplomatsku putovnicu od engleskog poslanika i nastavio put preko Beča i Praga, gdje je od rumunjskog poslanika dobio putovnicu na ime Stjepana Petrovića s kojom je putovao do Londona. Kako je na toj misiji Radić učlanio svoju stranku u Seljačku internacionalu, a Horvat se s tim nije složio, prestao se te godine baviti politikom.²⁷

U siječnju 1920. stigle su u Zemaljski arhiv arhivalije koje je poslala barunica Inkey iz Rasinje. Laszowski je zabilježio da je među dokumentima jedino vrijedan plemeniti list obitelji Kis. Veliki arhivski fond obitelji Inkey de Pallin nalazio se do 1945. godine na njihovom posjedu u Rasinji, gdje je dio i stradao tokom Drugog svjetskog rata, a porazbacani dio poslije rata vrijedno je sakupio dr. Leander Brozović i poslao u Državni arhiv u Zagreb.

Laszowski je u narednom desetljeću upoznao mnoge Koprivničance i Podravce i zacijelo je vrlo dobro poznao društveni život u našem gradu. Koprivnica je u to vrijeme bila žarište starokatoličkog pokreta koji je vodio župnik Stjepan Zagorac. Laszowski je Zagorca dobro poznao te je upoznao i druge koprivničke starokatolike, gradskog podnačelnika Rudolfa Žličara, Stjepana Vidušića, Josipa Luketića, Vaclava Fuksa, Antu Donkovića, Ceciliju Reš, Olgu Čelansky, Josipu Zlatar i Dragutina Tomca.

Družba je i u novostvorenoj Kraljevini SHS svjesno njegovala Zrinsko-frankopanski kult. Tako je Laszowski prigodom 30. travnja 1920., u dogovoru sa dr. Fancevom priredio Zrinsko-frankopansku izložbu u predvorju Sveučilišne biblioteke. Iste godine započela je Družba s pripremom proslave 300-godišnjice rođenja (u Vrbovcu) Petra Zrinskog, sina Jurja Zrinskog i Magdalene Széchy. U jesen krenuo je Laszowski na dogovor u Vrbovec gdje je župnika Stjepana Pavunića upoznao sa akcijom Družbe.²⁸ Zajedno s Pavunićem, kojeg je i "instalirao" u Družbu kao Zmaja Vrbovečkog 15. rujna te godine, pripremao je Laszowski svečanu proslavu u Vrbovcu. Zmajsko slavlje održano je 6. lipnja 1921. kod starog Dvora gdje se rodio grof Petar Zrinski. Svečanu misu pod vedrim nebom služio je zagrebački nadbiskup dr. Ante Bauer i ujedno blagoslovio barjak koji je Družba poklonila pjevačkom društvu "Petar Zrinski". Barunica Ožegović bila je kuma barjaka kojeg je iz Zagreba donio dr. Rudolf Horvat. Pred okupljenim narodom govorio je Horvat o životu Petra Zrinskoga, istaknuvši značaj urote i njegovu mučeničku smrt. Spomen-ploču od mramora s reljefnim likom Zrinskog otkrio je župnik Pavunić. Slavlj

Članovi Hrvatskog sokola u Koprivnici uzimaju zemlju iz gradskih bedema za Mogilu u Zagrebu povodom 1000-ite godišnjice hrvatskog kraljevstva 1925. Lijevo sa vrećom stoji Rudolf Žličar, Sokol i Zmaj Rizvički. Fototeka MGKC.

su prisustvovala brojna pjevačka društva, a među njima i "Domoljub" iz Koprivnice i "Rusan" iz Virja. Bili su tu i Sokoli iz Koprivnice i ostalih mjesta. Svečanost je završena hrvatskom himnom koju je uz intoniranje pjevačkih društava otpjevao i okupljeni narod.²⁹ Laszowski je za to slavlje napisao knjižicu pod nazivom "Iz prošlosti Vrbovca, rodnooga mjesta hrvatskoga bana Petra grofa Zrinskoga".

Iako Koprivnica nije bila u žarištu urote i u vlasništvu Petra Zrinskog, važno je istaknuti, da je u vrijeme "ostatka ostataka Hrvatske" i u vrijeme Zrinsko-frankopanske urote, moderna koprivnička fortifikacija odigrala "svoju" ulogu. U vojnom planiranju urote namjeravao je Zrinski zauzeti koprivničku utvrdnu kao važno vojno uporište, što se ipak nije ostvarilo. Zato je Zrinski, posebni sud (tzv. *judicium delegatum*) carskog dvora, između ostalih točaka u optužnici, optužio da je htio osvojiti i uzeti carsku tvrđavicu Koprivnicu.

U ljeti iste godine ovlastio je Laszowski Zmajsku deputaciju koja ga je zastupala na posvećenju barjaka pjevačkog društva "Domoljub" u Koprivnici.³⁰ Tada je pripremao i knjižicu pod naslovom "Virje-Prodavić". Braća Hrvatskog Zmaja uz pomoć župnika iz Rakovice izvršila su ekshumaciju kostiju Eugena Kvaternika, te su njegove ostatke sahranili 15. listopada 1921. u kripti zagrebačke katedrale. Družba je na taj način obilježila 50. obljetnicu rakovačkog ustanka. Nastojanjem Laszowskog pohranjen je u Nadbiskupski arhiv dnevnik Eugena Kvaternika.

U novopokrenutom (1922.) "časopisu za historiju i etnografiju južnih Slovjena", Narodna starina, čiji je glavni urednik bio dr. Josip Matasović, značajna je bila rubrika, koja je iz broja u broj tokom godina izlaženja donosila spiskove "privatnih promicatelja etnografskoga muzeja u Zagrebu". Naime, na poticaj Laszowskog, otvoren je 1919. etnografski odjel u Hrvatskom narodnom muzeju, čiji je osnovni zadatak bio sakupljanje starih "narodnih" predmeta kako bi se na jednom mjestu sačuvali od propadanja i

zaborava. Nastojanje časopisa da se popularizira sakupljanje vrijednih starina naišlo je na odziv i u Podravini. U spiskovima su zabilježeni "promicatelji" iz Virja, Drnja, Velikog Grđevca. Premda je u to vrijeme studirao u Dresdenu i Lavovu, svojim donacijama od 1923. javlja se i Leander Brozović. Uz njegovo ime stoji da je poklonio: 1923. seriju razglednica narodopisnoga muzeja u Dresdenu i spomenicu na 25-godišnjicu tog muzeja, klešče za čupanje brade i brkova iz Koprivničkih Bregi, 1925. narukvice ukrašene perlicama, čuturu presvučenu neštrogenom kožom, 1929. barilec, buricu, starinsku sirnicu, 1932. jaram za kola, rog, svinjarski bič. U "Narodnoj starini" 1928. Brozović je objavio vrijedan prilog pod naslovom "Stare slike grada Koprivnice". Zaposlivši se, nakon obrane diplomske radnje u Lavovu, u Zagrebu 1924. godine na novoformiranoj Visokoj veterinarskoj školi, gdje je i radio slijedeće tri godine, komunikativan i društven, Brozović je imao prilike širiti krug poznanstva. Kako je zapisano u "Dnevniku" posjetio je Laszowskog 19. prosinca 1924. pa njihovo poznanstvo traje od tada slijedećih dvadesetpet godina. U arhiv kod Laszowskog došao je i suplent iz Križevaca, Ante Neimarević koji je spremao profesorsku radnju o Križevcima.³¹ Kod Deželića i Laszowskog često je dolazio i Žličar.

Povodom obilježavanja tisućgodišnjice hrvatskog kraljevstva 1925. godine, Braća Hrvatskog Zmaja su nastojala što brojnijim aktivnostima proslaviti tu obljetnicu. U spomen-knjizi "Znameniti i zaslužni Hrvati" glavni urednik bio je veliki meštar Družbe Emilij Laszowski koji je u uvodu zaključio:

"Ljubav je majka ovog djela, velika i sveta ljubav naprama velikoj i svetoj ideji za koju su se borili dje-dovi naši, očevi naši, a za koju će se boriti i ako bog da i unuci naši, a to je ideja slobode i sreće Hrvatske".

Najveći dio povijesnog pregleda napisao je na početku knjige dr. Rudolf Horvat. Među biografijama nalazi se i petnaestak ličnosti iz našeg kraja; Franjo Fancev, Stjepan Pavunić, Stjepan Zagorac, Đuro Ester, Baltazar Dvorničić, Fran Galović, Ivan Lepušić, Ferdo Rusan, Tomo Blažek, Andrija Palmović, Josip Kozarac, Niko Selak, Tomo Šestak, Rudolf Horvat. Suradnik je bio i prof. Vjekoslav Klaić. Često su se dvadesetih godina sretali u arhivu Klaić, Horvat i Laszowski (što je redovito zapisivao u "Dnevniku") gdje su istraživali i pisali brojne teme iz hrvatske povijesti, a što je bio njihov znanstveni odgovor hegemonizmu Karađorđevića. Stoga su i zajedno surađivali na "Znamenitim Hrvatima".

U proslavu "kraljevske" godine uključila se i trgovačka i obrtnička komora raspisavši natječaj za djelo o povijesti obrta, trgovine i industrije. Horvat se javio pod šifrom "Amor patriae dat animum", a stručni recenzent djela bio je dr. Vjekoslav Klaić.³² Rukopis je vidio i Laszowski.³³

Dr. Leander Brozović i Vinko Vošicki zajedno su posjetili 17. lipnja Laszowskog u arhivu i tom prilikom dogovorili da će Vošicki tiskati "crtice historijske iz prošlosti Zagreba". Sasvim sigurno su Brozović i Vošicki upoznali Laszowskog sa činjenicom da su svoja djela u Koprivnici tih godina tiskali Krleža i Cesarec. Zbornik "Stari i novi Zagreb", u kojem je najveći dio naslova napisao Laszowski, ipak je te godine tiskan u Zagrebu. U sklopu obljetnice kraljevstva veliku kulturno-povijesnu izložbu grada Zagreba u prostoru Umjetničkog paviljona likovno je uredio prof. Ljubo Babić, a suradnik mu je bio Laszowski.

Koprivnički Hrvatski Sokol bio je nositelj proslave 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva u Podravini i Koprivnici. Tako je Zmaj i Sokol, dr. Rudolf Horvat održao u Koprivnici 18. travnja proslav prikazivanju filma "Na Duvanjskom polju" od dr. Zdenke Smrekar. Početkom srpnja (4. i 5.) u dogovoru s ostalim koprivničkim društvima održan je svečani ophod po gradu, bakljada i služena je misa zahvalnica. Slavlje je nastavljeno 9. kolovoza kada je na gradskom bedemu iza franjevačkog samostana kopana zemlja za sokolsku mogilu u Zagrebu. U Kunovcu je svečano otkriven pil Presvetog Trojstva, a između ostalih prisutan je bio župnik koprivnički Stjepan Pavunić.

Nakon velikih proslava obljetnice hrvatskog kraljevstva 1925. godine živnuo je zanimanje za povijest, naročito lokalnu.³⁴ Početkom slijedeće godine (16. siječanj) posjetio je Laszowskog u Zagrebu seljak književnik Mihovil Pavlek-Miškina i pričao mu o starinama u Legradu i tamošnjim uspomename na Zrinske. Poklonio je Laszowskom knjigu "Legrad Története" koju je napisao Jenő Haller.³⁵ U tom duhu "buđenje povijesne svijesti" održana je kulturno-povijesna proslava u Novigradu Podravskom 7. i 8. kolovoza 1926. godine. Organizatori su bili Blaž Madjer, prof. II. državne velike gimnazije u Zagrebu

Svečano otkrivanje spomen-ploče književniku Josipu Kozarcu 12. VI 1927. u Koprivnici, u organizaciji Hrvatskog sokola-Koprivnica uz sudjelovanje Braće Hrvatskog Zmaja i Društva hrvatskih književnika iz Osijeka. Emilij Laszowski sjedi prvi s desne strane, a govori Fran Šemper. Fototeka MGKc.

i Rudolf Franjin Magjer, predsjednik Kluba hrvatskih književnika i umjetnika u Osijeku. Tada je tiskana i knjižica "Novigrad Podravski 7. i 8. VIII. 1926. za rođenu grudu", a izdana od "rodoljuba Novigrada". Stigli su tom prilikom u Novigrad mnogi brzojavi i čestitke, između kojih i pozdravno pismo Braće Hrvatskog Zmaja. Iste godine dr. Viktor Hoffiller, direktor arheološkog odjela narodnog muzeja u Zagrebu, u Novigradu je istražio temelje rimskodobne arhitekture, za koju je pretpostavio da je ostatak termi.³⁶

Zanimanje za lokalnu povijest pokazuju nam i članci u novinama koje su tada izlazile u Koprivnici. Pod nazivom "Pitanje arhiva grada Koprivnice" upozorio je dr. Leander Brozović, u Koprivničkim novinama 27. lipnja 1926., na očajno stanje u gradskom arhivu gdje su arhivalije "te naše svetinje prepuštene na milost i nemilost sudbini, na milost i nemilost i poštenje pojedinaca". Upoznao je s takvim stanjem gradskog arhiva i Laszowski u Zagrebu. Stoga je Laszowski, tada ravnatelj Državnog arhiva, početkom 1927. godine poslao ponudu gradskom poglavarstvu Koprivnice da se gradska škrinja sa starim poveljama pohrani u Zagrebu.³⁷

Kada je Hrvatski sokol iz Koprivnice organizirao povodom tisućite obljetnice svečanu proslavu otkrića spomen-ploče književniku Josipu Kozarcu, 12. lipnja te godine, bio je slavlju prisutan i Laszowski sa članovima Družbe i Društvo hrvatskih književnika iz Osijeka. Kod "Cara" je održan banket, a poslije crkvenog koncerta u crkvi sv. Antuna Padovanskog misu je služio gvardijan O. Ivan Franković. Pučka svečanost trajala je do u noć. Laszowski je noćio kod Pavunića, a slijedeći dan preuzeo je škrinju sa arhivalijama u gradskom arhivu koji se nalazio u magistratu. Posjetio je i prijatelja Milorada Deželića koji se taj dan ženio Tonkom Paulić (?). Zajedno sa svim srednjevjekovnim koprivničkim poveljama pohranjena je tada u Državni arhiv i kraljevska povelja iz 1356., kojom Ludovik Anžvinac proglašava Koprivnicu slobodnim i kraljevskim gradom.

Otkrivanje spomen-ploče palim žrtvama u Kunovečkoj buni, 29. VII 1928. na župnoj crkvi u Koprivničkom Ivancu. Lijevo Stjepan Pavunić-Zmaj Vrbovečki, a desno dr. Rudolf Horvat-Zmaj Koprivnički. Fototeka MGKc.

Svečano otkrivanje spomen-ploče biskupu Angeliku Bedeniku 29. VI 1935. na župnoj crkvi sv. Nikole u Koprivnici, u organizaciji Hrvatskoga pjevačkog društva Podravac i Braće Hrvatskog Zmaja. Fototeka MGKc.

Barjak Hrvatskog sokola
 - Koprivnica koji je nakon
 raspusta sokola 1929.
 spremljen na Ozalji i
 povjeren Braći Hrvatskog
 Zmaja u Zrinsko-
 frankopanski muzej.
 Fototeka MGKc.

U obilježavanju 25-godišnjice narodnog pokreta protiv mađarizacije Braća Hrvatskog Zmaja postavila su spomen-ploču u Zaprešiću žrtvama nasilnoga režima iz 1903. godine. Hrvatsko pjevačko društvo "Podravec", pod vodstvom g. vlč. Stjepana Pavunića bilo je organizator proslave obljetnice Kunovečke bune, te je u znak slave, na zidu župne crkve sv. Ivana Krstitelja u Koprivničkom Ivancu, postavljena 29. kolovoza spomen-ploča žrtvama bune. Na svečanosti je govorio i dr. Rudolf Horvat.³⁸

Vlasnik grada Ozlja Albert Maria Lamoral knez od Thurn i Taxisa darovao je Braći Hrvatskog Zmaja 6. srpnja 1928. godine Ozaljski grad, gdje je Družba uredila Zrinsko-frankopanski muzej. Najveće zasluge oko toga imao je Laszowski, Zmaj brloško-ozaljski. Kada su raspuštena društva Hrvatskog sokola 1929. pohranjeni su predmeti u muzej na Ozlju, među kojima je bio i barjak Hrvatskog sokola iz Koprivnice. Nakon smrti znamenitog hrvatskog povjesničara dr. Vjekoslava Klaića, zaslužnoga Zmaja Garčinskoga i sveučilišnog profesora na komemoraciji u Kamenitim vratima 5. rujna 1928. govorili su Emil Laszowski i Rudolf Horvat.

Veliku proslavu povodom stote obljetnice hrvatske himne priredila je Družba u Zelenjaku u Hrvatskom zagorju, 1935. godine, gdje je svečano podignut veličanstveni spomenik. U Koprivnici je iste godine u organizaciji Hrvatskog pjevačkog društva "Podravec" i Braće Hrvatskog Zmaja podignuta spomen-ploča biskupu Angeliku Bedeniku, rođenom u Koprivnici, a preminulom u indijskom gradu Agri 1865. godine. Emilij Laszowski je s naslovom "Grbovi podmaršala Šimunića i podmaršala Mikašinovića" bio suradnik u knjizi prof. Blaža Madjera "Časti i dobru zavičaja", 1937. godine. U "Jutarnjem listu" i

Svečano otkrivanje spomen-ploče književniku A.N.Gostovinskom u Koprivnici 15. VIII. 1943., u organizaciji Viteškog reda hrvatskog zmaja. Fototeka MGKc.

"Novostima" objavio je Laszowski (1940.) članak "Iz prošlosti Drnja na Dravi" u kojem piše o koprivničkoj Podravini u XVI. i XVII. stoljeću.

Povodom proslave 35. obljetnice Družbe dao je Meštarski zbor izraditi kao prikaz rada i razvitka Družbe tokom godina, u obliku stabla "Rodoslovlje Braće Hrvatskog Zmaja". Iako nije bio član Družbe, već samo naklon njenom radu, stablo je izradio koprivnički akademski slikar Stjepan Kukec. Kada su Braća viteškog reda hrvatskog zmaja prenijela posmrtno ostatke Ivana Antuna Zrinskog u veljači 1944. iz Graza u Zagreb, gdje je kovčeg pohranjen u grobnici katedrale, Kukec je izradio nacrt za spomen-ploču koju su Braća postavila u crkvi sv. Andrije u Grazu.³⁹

Za vrijeme Drugog svjetskog rata bili su Laszowski i Horvat suradnici u vrijednim edicijama, Hrvatskoj enciklopediji i Našoj domovini. Na poticaj dr. Leandera Brozovića, Zmaja Kamengradskog, svečano je 15. kolovoza 1943. otkrivena spomen-ploča hrvatskom pjesniku Antunu Nemčiću Gostovinskom u Koprivnici. U svom govoru Brozović je istaknuo "da se odavanjem pieteta zaslužnom hrvatskom pjesniku Nemčiću, otkrivanjem spomen-ploče na njegovoj bivšoj kući (gdje je napisao "Putositnice"), u vrijeme ratnih pustošenja, posebno ističe naša konstruktivnost, jer dok se u sadašnje doba rata većinom ruši, - mi eto gradimo". Nacrt za mramornu spomen-ploču izradio je "koprivnički sin" Stjepan Kukec. Svečanost su popratila pjevačka društva "Podravac" i "Domoljub", a kao predstavnik "Matice Hrvatske" i "Društva hrvatskih književnika" održao je vatreni i rodoljubni govor i prof. Ante Neimarević, Zmaj Gučogorski. Slavlje je završilo pjevanjem hrvatske himne.⁴⁰ Družba je bila ukinuta 4. ožujka 1946. odlukom Ministarstva unutrašnjih poslova NR Hrvatske, a njezina imovina konfiscirana.⁴¹

Nakon rata nastavljena je suradnja Laszowskog i Brozovića koji je savjete i bogato iskustvo arhiviste i muzealca ugradio u sve aktivnosti vezane za osnivanje Muzeja grada Koprivnice. Stoga bi Emilij Laszowski trebao pronaći svoje mjesto u novoj kulturno-povijesnoj postavi iste ustanove.

17. VI. Usto 17. Toplo. u arhu "18. Peli
kod mene Olga Balag, veterini. Brozović
u Knjižnici u Koprivnici. Utanovio
mese učenjel. list. iz prošlosti
(zbornak).

16. I. Usto "12. - utas - "18. mrtvo - 2.^e
Ono " ml. mrtvo : glavi. kod mene Strida, Jano,
To kodu kod mene dana rehat Mišo Gavle k
kod pica - Jano " Miškina. iz gilek. vasa.
Povici mi o lepradu i stalinama, tamo.
Zimsko razporena bina m. vasa
tamo razporena. Jano mi majica.
Knjižnica od Jone Kallei povijest lepra 19.

ARHIVISTIKA
ZAGREB

12. VI. Usto 126. Puluva. u 6⁴⁵ gladam na
stojanju, Kolaudion, di. Traston, Mesian,
Lunarian. u Koprivnici
Danas stoji u 1/100. Dvianso Dviedana
u Dviedana i glazbe
u povici u grad. Otkuc m. p. hore
Kozarici. Proudat kod Cira. - Na
povici 9. Gjur. Horvici. Povici
na povici, m. vasa. u 11. na
uklenu konvici. Dviedani: zbu
m. Marka p. vasa. m. vasa. vasa
O. Jano Frankovic.
Na pov. vasa. u 1/100 u vasa vasa
vasa. Dviedani kod g. vasa. vasa
vasa m. vasa. vasa

13. VI. Usto 13. Povici kod g. vasa.
Dviedani. u 8 - 11. m. vasa. vasa
Zimsko g. vasa. vasa. Kod g. vasa
povici. vasa. vasa. vasa
Na vasa. vasa. vasa. vasa
Antunovo pov. vasa. vasa. vasa
vasa. vasa. vasa. vasa. vasa
vasa. vasa. vasa. vasa. vasa

- 1 Dr. Leander Brozović i Vinko Vošicki u Kr. Državnom arhivu u Zagrebu kod E. Laszowskog, 17. VI 1925. Dnevnik.
- 2 Mihovil Pavlek-Miškina kod E. Laszowskog u Zagrebu 16. I 1926. Dnevnik.
- 3 Emilij Laszowski u Koprivnici povodom otkrića spomen-ploče književniku Josipu Kozarcu i preuzimanja arhiva u magistratu Koprivnice 12. i 13. VI 1927. Dnevnik.

31. oblatus +5°C

S. Kucec, Kucec iz Koprivnice, dolineca im. dr. Brozovića i Laszowskog
načiji.

11. XII Oblatus, čija +4°C. - poštije rukno

Rukno Zagonje. - Čestitka bis g. Kucec. Kad meni! da
na za mušket. Glasnik Koprivnice obnarod. Čestiti razvoj
grada Koprivnice.

26. oblatus. magla - 5°C

Sustara Božić i rovu
godine želi Božić i
njegov. uređnik
dr. L. Brozović

Dopuna poštije mušket
Božić - spava! on
poštije. Čestiti razvoj
grada -
obliki od poštije mušket

Priznanje iz Koprivnice K Božići na dar poštije mušket. 26. XII 1946
1.20 K. slupinici usaha i 1.20 K. slupinici jabuka. darlano 29. XII. obliki
darlano - 2.15 poštije. Čestiti razvoj na poštije mušket -
Vole Božići, mušket mušket!

30. XII. oblatus: 0°C: Poštije od magle -

Čestiti razvoj grada - Rukno Koprivnice

31. XII. d. 1946 (utorak). u mušket. poštije. 0°C.

Razgovor o mušket. Koprivnici.

14. XI. Kisa Koprivnici, Kisa +8°C. - vilo nepoštije. Kisa. Čestiti razvoj

Čestiti razvoj grada - u 12 poštije me dr. Leander Brozović

mušket. razvoj grada o mušket. Koprivnici.

- 8 S. Kucec donio poklon Laszowskom od dr. Leandera Brozovića 31. X 1946. Dnevnik.
- 9 S. Kucec od Laszowskog dobiva tekst "Počeci razvoja grada Koprivnice" za Zbornik Muzeja grada Koprivnice 11. XII 1946. Dnevnik.
- 10 E. Laszowski dobio poklon i čestitku za Božić 1946. od dr. Leandera Brozovića 26. XII, Štefanje 1946. Dnevnik.
- 11 E. Laszowski piše za zbornik Muzeja grada Koprivnice 30. i 31. XII 1946. Dnevnik.
- 12 Dr. Leander Brozović posjetio Emilija Laszowskog u Zagrebu 14. XI 1947. Razgovarali su o koprivničkom Muzeju. Dnevnik.

Čisti prihod od utrška namijenjen je uređenju muzeja grada Koprivnice

ZBORNİK

MUZEJA GRADA KOPRIVNICE

SADRŽAJ:

Uredništvo:	Osnivanje muzeja grada Koprivnice
	Darovatelji
Laszowski Emil:	Prijevod povelje kralja Ludovika I. iz g. 1356.
Kostrenčić dr. Marko:	Isuš gladii
Stahuljak dr. Milan:	Baltazar Dvorničić Napuly
Brozović dr. Leander:	Uništena spomen-slika iz 1657. godine
Fileš Krešimir:	Koprivnički mesari prepisuju pravila va- ražinskog mesarskog ceha g. 1697.
Gavazzi dr. Milovan:	Vezovaki
Brozović dr. Leander:	Velika i Mala Koprivnica

GOD. I.

KOPRIVNICA, KOLOVOZ 1946.

SV. I.

Zbornik Muzeja grada
Koprivnice br. 1,
Urednik:
dr. Leander Brozović,
Uređivački odbor:
Stjepan Kukec i
Ivan Paprika,
Koprivnica 1946.

BILJEŠKE:

1. Hrvatska, 29. travnja 1922., Zagreb 1922.
2. Poznati Zmajevi bili su: Ljubo Karaman-Zmaj Solinski, Vjekoslav Klaić-Zmaj Garčinski, Ljubo Babić-Zmaj Gredički, kardinal Alojzije Štepinac-Zmaj od Bakačeve kule-Krašić, R. Frangeš Mihanović-Zmaj Fruškogorski, Oton Iveković-Zmaj Repečki...
3. Dr. Rudolf Horvat-Zmaj Koprivnički, dr. Leander Brozović-Zmaj Kamengradski, Rudolf Žličar-Zmaj Rizvički, Stjepan Pavunić-Zmaj Vrbovečki, prof. Ante Neimarević-Zmaj Gučogorski, Mirko Kapić-Zmaj od Bielog Virja. Laszowski u "Dnevniku" spominje i Mirka Supeka iz Virja, ali ne navodi mu Zmajsko ime (1917.). Iz naklonosti prema Družbi, njezinom radu pridonosili su i akademski slikar Stjepan Kukec i Franjo Fancev, iako nisu bili Zmajevi.
4. Državni Arhiv Hrvatske, Ostavština Emilija Laszowskog, "Dnevnik" kutija 1. Laszowski je vodio "Dnevnik" od 1881. do 1949. Dalje samo "Dnevnik".
5. Dr. Rudolf Horvat: Poviest. Janko Radočaj bio je župnik u Koprivnici 1858-1865. kada je premješten odlukom nadbiskupa Jurja Haulika iz Koprivnice, a od jeseni 1867. je župnik u Kamanju.
6. Laszowski je u Arhivu radio od 15. lipnja 1891. do 15. lipnja 1939. Od 30. XI. 1925. je ravnatelj Državnog Arhiva. "Dnevnik".
7. Wondračekovi su imali troje djece: Herminu, Irmu i Wenceslava. Obitelj Laszowski, Zagreb.
8. "Gitara je najljepši instrument, čovjek je drži za vrat i svira na rupi".
9. M. Kolar-Dimitrijević: Povjesničar Rudolf Horvat...
10. Dnevnik, kut 1, HDA
11. Dnevnik, kut 1, HDA
12. Laszowski je prilikom skupljanja dokumenata za "Spomenike Zagreba" sredio građu do 1850. u gradskoj vijećnici i prenio je u Gradski muzej i arhiv, a kasnije je tu građu pohranio 1914. u Zemaljski arhiv. Iz starog i novog Zagreba, 1957.

13. Dr. Velimir Deželić i E. Laszowski: *Kosti Petra Zrinskoga i Frana K. Frankopana*, 1907.
14. *Dnevnik, HDA*. Predavanje je Horvat održao 16. X 1907.
15. 15. lipnja 1910., *Dnevnik, HDA*
16. Josip Kolanović: E. Laszowski arhivist Zemaljskog/Državnog arhiva u Zagrebu. *Stari i novi Zagreb*, 1994.
17. *Dnevnik, HDA*
18. *Dnevnik, HDA*
19. Marica Fuček bila je kuharica kod Laszowskijevih u Zagrebu, a rodom je bila iz Đurđevca. *Dnevnik, HDA*
20. *Dnevnik, HDA*. U ime "frankovaca" razgovarao je s njim dr. Milan Kovačević
21. *Dnevnik, HDA*
22. *Dnevnik, HDA*
23. *Dnevnik, HDA*
24. *Dnevnik, HDA*, i *Spomenica Zrinsko-Frankopanska 1919*.
25. M. Kolar-Dimitrijević: Dr. Rudolf Horvat povjesničar i političar, predgovor knjizi: *Poviest slob. i kr. grada Koprivnice*, Koprivnica 1991.
26. *Dnevnik, HDA*
27. *Dnevnik HDA* i pod 25
28. *Dnevnik, HDA*
29. *Hrvatsko slavlje u Vrbovcu, 1921. Zagreb*
30. *Dnevnik, HDA*. 2. srpnja 1921.
31. *Dnevnik, HDA*. 6. prosinac 1923. Neimarević je zamolio Laszowskog uputu za pisanje profesorske radnje.
32. M. Kolar-Dimitrijević: predgovor knjizi: R. Horvat-Povijest trgovine...
33. *Dnevnik, HDA*. Rukopis je stigao 11. veljače, te su Klaić, Laszowski i Horvat raspravljali o tom djelu.
34. Z. Marković: *Obljetnice Muzeja grada Koprivnice, Podravski zbornik 1991*.
35. *Dnevnik, HDA*
36. Z. Marković: *Obljetnice... i B. Madjer: Časti i dobru zavičaja, Koprivnica 1992. (pretisak)*
37. *Domaće ognjište, 15. siječnja 1927. Koprivnica*
38. D. Feletar: *Povijest Kunovca, Kunovec-Koprivnica 1993/94*.
39. A. Mijatović: *Zrinsko-Frankopanska urota, Zagreb 1992*.
40. *Hrvatski Zmaj, Glasilo Viteškog reda hrvatskog zmaja, Zagreb 1944*.
41. Dr. Juraj Kolarić: *uvodna riječ u "Stari i novi Zagreb", Zagreb 1994*.

IZVORI:

1. Zahvaljujem obitelji Laszowski iz Zagreba na informacijama i ustupljenoj literaturi koje sam koristio pri pisanju ove teme.
2. Državni Arhiv Hrvatske; Ostavština E. Laszowskog, "Dnevnik" 1868-1949., kutije 1-7
3. Djelatnicima Knjižnice i čitaonice "Fran Galović" i Muzeja grada Koprivnice zahvaljujem na susretljivosti pri sakupljanju materijala za ovu temu.

LITERATURA:

1. Antoljak S.: *Hrvatska historiografija do 1918, Zagreb 1992*.
2. Brozović L.: *Iz povijesti grada Koprivnice, Podravski glasnik 16. travanj 1922, Koprivnica 1922*.
3. Brozović L.: *Pitanje arhiva grada Koprivnice, Koprivničke novine 27. lipnja 1926, Koprivnica 1926*.
4. Brozović L.: *Stare slike grada Koprivnice, Narodna starina 1927./1928., Zagreb 1928*.
5. Brozović L.: *Građa za povijest Koprivnice, Koprivnica 1978*.
6. Despot Z.: *Braća hrvatskog zmaja u NDH, Marulić br. 2, Zagreb 1995*.
7. Deželić st. V.: *Emilije Laszowski (1889-1914), Hrvatska prosvjeta br. 2, Zagreb 1914*.
8. Deželić st. V.: *Bibliografija književnog rada Emilija Laszowskog 1889-1929, Prilog Vjesniku Kr. državnog arhiva, sv. IV, Zagreb 1929*.
9. Deželić st. V. i Laszowski E.: *Kosti Petra Zrinskoga i Frana K. Frankopana, Zagreb 1907*.
10. *Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture, Zagreb 1980*.
11. Feletar D.: *Podravina, Koprivnica 1988*.
12. *Gradski arhiv, Domaće ognjište, 15. siječnja 1927, Koprivnica 1927*.
13. *Gradski muzej, Koprivnički Hrvat, 1. studeni 1930, Koprivnica 1930*.
14. Horvat R.: *Hrvatski Državni Arhiv u Zagrebu, Hrvatsko kolo 1927./1928, Zagreb 1928*.
15. Horvat R.: *Poviest slob. i kr. grada Koprivnice, Koprivnica 1991*.
16. *Hrvatsko slavlje u Vrbovcu, Hrvat, 6. kolovoz 1921., Zagreb, 1921*.
17. *Hrvatski zmaj, Glasilo Viteškog reda hrvatskog zmaja, Zagreb, 1944*.
18. *Iz starog i novog Zagreba, Muzej grada Zagreba 1957., Zagreb 1957*.
19. Klaić V.: *Isprava bana Keglevića, Hrvat, 29. travnja 1922., Zagreb 1922*.
20. Krušelj Ž.: *Zemlja patuljaka, Koprivnica 1994*.

21. Kolar-Dimitrijević M.: Povjesničar Rudolf Horvat i koprivnička Podravina, Podravski zbornik 1993./1994., Koprivnica 1994.
22. Kolar-Dimitrijević M.: predgovor knjizi: R. Horvat-Slavonija I i II, Vinkovci 1994.
23. Kolar-Dimitrijević M.: predgovor knjizi: R. Horvat-Povijest trgovine, obrta i industrije u Hrvatskoj, Zagreb 1994.
24. Klaić N.: Koprivnica u srednjem vijeku, Koprivnica 1987.
25. Kratki historijat nekadanjeg "Hrvatskog sokola" u Koprivnici, Koprivnički Hrvat, Božić 1929, Koprivnica 1929.
26. Laszowski E.: Prilog k hrvatskoj sfragistici, Viestnik Hrvatskoga arheološkoga društva 1895., Zagreb 1895./1896.
27. Laszowski E.: Podatci o Koprivnici u srednjem vijeku, Vjestnik Kr. Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskog Arkiva, II, Zagreb 1900.
28. Laszowski E.: Bilješke iz c.k.držav.financ.arkiva u Beču, Vjesnik Kr. Zemaljskog arkiva, Zagreb 1907.
29. Laszowski E.: Arhiv grada Koprivnice, Vjesnik Kr. Državnog Arkiva, zagreb 1929.
30. Laszowski E.: Iz prošlosti Drnja na Dravi, Jutarnji list 21. travanj 1940., Zagreb 1940.
31. Laszowski E.: Prijevod povelje kralja Ludovika iz g. 1356., Zbornik Muzeja grada Koprivnice sv. 1, Koprivnica 1946.
32. Laszowski E.: Počeci razvoja grada Koprivnice (do g. 1356.), Zbornik Muzeja grada Koprivnice sv.3, Koprivnica 1946.
33. Laszowski E.: Povlastice grad Koprivnice, Zbornik Muzeja grada Koprivnice sv. 1 (4), Koprivnica 1947.
34. Laszowski E.: Grad Koprivnica i tavernikalni sud, Zbornik Muzeja grada Koprivnice svr. 3 (6), Koprivnica 1947.
35. Laszowski E.: Grad Ozalj i njegova okolina, Ozalj 1993.
36. Laszowski E.: Stari i Novi Zagreb, Zagreb 1994.
37. Ljetopis Družbe Braće Hrvatskog Zmaja 1940-1941, Zagreb 1941.
38. Ljetopis Viteškog reda Hrvatskog Zmaja 1941-1943, Zagreb, 1943.
39. Madjer B.: Časti i dobru zavičaja, Koprivnica 1992.
40. Marković Z.: Obljetnice Muzeja grada Koprivnice, Podravski zbornik 1991., Koprivnica 1991.
41. Mijatović A.: Zrinsko-Frankopanska urota, Zagreb 1992.
42. Nagy J.: Emil pl. Laszowski kao ravnatelj Državnog arhiva 1925-1939, Viestnik Hrvatskog državnog Arhiva 1941, Zagreb 1941.
43. Novigrad Podravski 7. i 8. VIII 1926, za rođenu grudu.
44. Peterlin I.: Podravina i Krleža, Podravski zbornik 1978., Koprivnica 1978.
45. Peterlin I.: Cesarec i Koprivnica, Podravski zbornik 1979., Koprivnica 1979.
46. Spomenica Zrinsko-Frankopanska (Prigodom svečanog prenosa njihovih kostiju u domovinu), Zagreb 1919.
47. Šidak-Gross-Karaman-Šepić: Povijest hrvatskog naroda 1860-1914., Zagreb 1968.
48. Zbornik Muzeja grada Koprivnice 1946-1953., Koprivnica 1946-1953. (naslove E. Laszowskog vidi zasebno)
49. Znameniti i zaslužni Hrvati, uredio E. Laszowski, Zagreb 1925.